

2684

פרוטוקול מס' 27/ג

מישיבה ועדת החינוך והתרבות, שהקיימה
ביום ג', כ"ח בלבט תשי"ח
28.3.58, בשעה 11.00.

נכחוני:

- חברי הוועדה: ש. סרסיץ - היו"ר
- ר. הקטין
- ח. מגורי-כהן
- ד. נצר
- י. סמילנסקי
- א. רזיאל-נאור

- מוזמנים: ד"ר אבידור - מנהל כללי, מ. החינוך
- מר סריר - כגן המנהל הכללי
- ד"ר קדם - מנהל מח' להנחלת הלשון

סדר-היום:

סקירת מנהל המחלקה להנחלת הלשון
על פעולת מחלקתו.

===

היו"ר ש. פרסיץ:

אני כותחת את הישיבה.

מה האמת ביריעות שנפרסמו בעתונות
בדבר התערבות מבקר המדינה בסדרי הרישום לבתי הכפר?

מה בדבר מינוי ועד החינוך החדש,
לאחר ספג תוקמו של הוועד הנוכחי?

ד"ר אבידור:

לא היחה כל התערבות מצד מבקר המדינה,
כי אם מסרד החינוך ביקש את מבקר
המדינה לבדוק את כל הסדרים שהונהגו עכסיו ולהציע גם הצעות
למניעה תקלות שארעו בעבר ולפתים גם לבקר במקומות.

חברי ועד החינוך מונו שלים-כלבים
וחברותם של החברים שמונו לאחרונה מסתימת בספרואר 1958.
כל חבר מונה ל-4 שנים. על שולחן הממסלה הונחה כבר הצעת
ההרכב החדש של ועד החינוך.

ברצוני לקרוא לפני הוועדה את
מסקנות הוועדה שחקרה את מקרי ההרעלה של ילדי בית-הספר
היסודי כירוסלים. המסקנות נחקבלו פה-אחד. (קורא את המסקנות)
גם מסרד הכריאות וגם מסרד החינוך קיבלו את המלצות הוועדה
ועומדים למנות בקרוב את ועדת המומחים המוצעת.

היו"ר ש. פרסיץ:

לועתי, נוסף לכל המפקחים צריך להיות
מפקח רופא, אשר יפקח מטעם מסרד
החינוך על הסידורים הכניסורים.

ד"ר אבידור:

הכאלה היא אם אפשר להסתפק במטקח
אחד והאם לא צריך לשתף בזה את

ד. נצר:

הרופאים המחוזיים של מסרד החינוך.
אני חושבת שבענין זה מוטלת האשמה
גם על מחלקת התזונה של מסרד החינוך.

הוחלט לקיים בתום המגרת ריון על מח' התזונה.

ד"ר קרס:

הנני ממונה על המחלקה להנחלת הלשון ולהשכלה. למחלקה זו כלושה חפקידים עיקריים: הנחלת הלשון העברית, ביעור הכורות ועוד חפיד עם הספר ליסנה; היינו, חינוך מבוגרים.

יש למחלקה זו כמה זרועות פעולה (הכריות: א) ארגון המונים מקרב העולים החדשים והלא כל-כך חדשים הרוצים לרכוש את השפה העברית; ב) הכשרה מורים לחפיד זה שאין בו מורים מנוסים רבים, מכיוון שלא הוקדשה לו תומת לב מספקת ואנו דואגים להכשרת מורים באמצעות פיקוח והדרכה; ג) הכנת דפים עם מילות-יסוד; ד) החקנת הכלים הדרושים כמו ספרי לימוד וספרי עזר, מכשירים קוליים-חזותיים, מרט "קול ישראל" (ה) יצירת ספרות ההולמת את לשון המוונים. חפיד זה של הורדת הרמה הלשונית של הספרות הינו בלתי-מכובד, אבל הכרחי. אם רוצים אנו שהעולים יקראו ספר עברי או עתון עברי, יש לכחוב עבורם ספר בעברית קלה מאד.

אלו הן חמט זרועות פעולתנו וקשה לומר איזו מהן חשובה ביותר. ברור שללא ארגון לומדים לא יהיה את מי ללמד. אך לא יתכן ארגון לומדים והכשרת מורים ללא יצירת ספרות מתאימה ללומדים. קרה כבר אצל אומות אחרות שלימדו מיליונים קרוא וכתוב. אך הם נכחו זאת חוץ זמן קצר, מסנו שלא היחה להם ספרות מתאימה. כך היה, למשל, בהודו.

המנגנון שלנו קטן מאד. בסך הכל עובדים אצלו לעת עתה לפי החקן 12 איס, מהם 3 ממקחים כולל מנהל המחלקה בדרגת מפקח, 6 עוזרים למפקחים בכל מחוז, סגן מנהל וסני מקידיים. אינני מתכוון לומר כאן מה נחוץ לי. על כך תחליט הוועדה. אני רק אמסוד את העובדות.

במשך השנה לומדים אצלו סני מחזוריים, כ-20 אלף איס כמחזור. אני מתכוון בזה לאולפנים מכל הסוגים, בהם התלמידים לומדים 5 חדשים, קשה לנו לאמוד כמה פעמים בשנה מתחלפים התלמידים באולפניות. אם גם הם אומתים אנו את התלמידים בסני מחזוריים, הרי זה כדי לא לנסח את מספר הלומדים. אפשר לומר שכ-45 - 40 אלף עובדים במשך השנה את כל מוסדות הלימוד שלנו ומספר זה אינו מוגזם. הוא אף אינו מניח את הדעת, אבל הוא מכובד כלעצמו.

יש כמה סוגי מוסדות: האולפנים הגדולים, הפנימיות, בהם לומדים 30 שעות בסבוע, אולפן אכסטרני, אולפני עבודה, אולפני ערב למבוגרים עם 16 - 14 שעות לימוד בסבוע ואולפניות עם 8 - 6 - 4 שעות לימוד בסבוע.

אשר למבנה היורידים של המחלקה לחינוך מבוגרים, כולל הנחת הלשון, הרי אין במדינה חוק המגביל את זכויות האזרח בגלל אי-ידיעת השפה העברית. מאידך אין חוק המטיל על גוף כלשהו ללמד את המבוגרים עברית. אני סבור שהחוק היחיד הדין בנושא זה הוא דבר המלך במועצתו שהנהיג את העברית כשפה רשמית טליסית. ברור שהכאלה של העדר הדרך יורידים מתעוררת בכל מיני הזדמנויות, אפילו בלתי-נתימות. הייתי שמח אילו סקירה זו היחה מעוררת את הבעיה בקרב חברי כנסת. אני חושב שחיקת חוק המחייב ידיעת השפה העברית היא פעולה מתאימה לסנת העבור. נשמח אם תסילו עלינו להכין הצעת חוק מעין זו.

העדר חוק כזה גורר אחריו לא רק תוצאות פסיכולוגיות אלא גם חקציביות. כאשר מחלקים את החקציב מכטיחים קודם-כל אמצעים לצרכים שהם בגדר חובה, כמו חינוך חובה בגיל בית-ספר יסודי, והחקציב הנסאר לצרכים שהם בגדר רכות הינו מעומעם ביותר.

ד"ר קדוש:

אמצע לפני כמה שנים היתה במסדר החינוך
יזמרה ליטול על עצמנו את תפקיד
הנחלת הלשון והוא אף נכלל בתקציב. אך לאחר מכן הורו לנו
להיות במידת האסדר שותפים ולא בעלים על מוסדות הנחלת
הלשון. שותפות זו טבעית וכל גורם שיכול היה להיות שותף,
ביקשנו אותו לסתף פעולה אתנו. השתתפותו התבטאה, פרט
לחלק מן התקציב, גם בהכשרת המורים, הפיקוח עליהם וקידומם.
אבל שותפות דורשת רצון טוב מצד שני הצדדים ובציבור רווחת
הדעה שהנחלת לשון היא מתפקידו של מסדר החינוך.

אין חוק המחייב עיריות בערים הגדולות
להקציב מתקציבן אפילו אחוז קטן ביותר להנחלת הלשון. אם יש
עיריות שבכל זאת עושות זאת, הרי זה משום רצונו הטוב של ראש
העיר או של חברי מועצת העיר. אך ברור מדבר כה חיוני כמו
הנחלת הלשון אינו יכול חלוי בנטיית האיטיות של ראשי הערים.

הגיעה השעה, חוץ כדי עיבוד חוק
העיריות והרשויות המקומיות, לכלול את תחלת הלשון למבוגרים
ברשימת החובות המוטלות על כל עירייה. דבר זה היה מעורר אנשים
רבים ברשויות המקומיות להיות לנו שותפים נלהבים יותר.
כיום, הכסף שהמחלקה להנחלת הלשון יכולה לתת לעיריות אינו
מבטיח גידול הפעולה, מפני שאף אם נותנים לנו 40,000 ל"י,
זה בכל זאת רק 40% מהסכום הדרוש ועל העירייה למצוא את 60%
הנוותרים. לפיכך נוצר אכסורר שעירייה אינה רוצה לקבל מאתנו
כסף כדי שלא תצטרך להשלים את האחוזים הנוותרים מתקציבה.

האנשים העוסקים במקומות בקליטת העלייה
בישובים הם לעתים פקידים לא ברמה הגבוהה ביותר ולכן נוצר
אכסורר שבבאר-טבע מתוך 30,000 עולים חדשים לומדים עברית
רק 250 איש ובקרית-סמונה אין אף כיחה להנחלת הלשון.

אני פונה דרככם למסדר הכנים
שיספיע על העיריות. אם עירייה היתה יודעת שאם לא תפתח כיחה
להנחלת לשון למבוגרים ינכו מתקציבה את הוצאות הקמת הכיחה,
היתה נוהגת אחרת.

קיים מחסור מורים בהנחלת הלשון
משום שאיננו יכולים למורים אלה מסרה מלאה וסרנסה מלאה.
מסדר החינוך כלל בחכנית הסמינרים למורים מספר שעות לימוד
לחינוך מבוגרים. אבל הבעיה איננה בהגדלת שעות הלימוד
במקצוע זה בשמינרים, אלא בסמפר המורים שיקדישו עצמם לחינוך
מבוגרים. אין לנו סכורים שאפשר לפתור את בעיית המחסור
במורים באמצעות מורים פנסיונרים. הצנא פחר בעיה זו על-ידי
סליחת מורות צעירות חייבות גיוס לתפקיד זה. הוא גם עזר לנו
במקצת על-ידי כך. אבל אין זה פתרון יסודי ומספיק.

בשטחים אחרים מצבנו הרבה יותר טוב.
הישגי הנחלת הלשון הם למעלה מהמסוער, באיכות ההיסגים את
לא בכמות הלומדים. אני מזמין את חברי הוועדה לבקר אחרי
הפגרה באולפנים ובניחות הלימוד, כדי שיראו בעצמם את ההיסגים.
הזמן הדרוש להנחלת הלשון צומצם עד כדי אכסורר. אנשים המתחילים
ללמוד את השפה יודעים תוך חדשים לספר בעברית את קורות
חיהם ואת כל צרותיהם. איש לא העלה על דעתו היסגים כאלה
תוך תקופה כה קצרה. אני רסאי להלל את המחלקה, כי אני
נמצא בה בסך הכל 6 חדשים. היסגים אלה הם היסגי הפדגוגיה
הישראלית שהדיה הגיעו למשכילים רבים בעולם. באים אלינו
כיום מארצות כה מפורסמות בחינוך מבוגרים כמו ארצות סקנדינביה
כדי ללמוד את אופן הנחלת הלשון אצלנו. ההיסגים הם נמלאים,
אבל עולים בכסף רב, כי יש לתת 30 שעות לימוד לשבוע.

אינני אומר שהמדינה אינה יכולה לתאם
בזה. אבל תקציבנו אינו מאפשר לנו להקיף את כל הצרכים. אנו
פועלים כיום מתוך שותפות מוצלחת מאד עם הסוכנות היהודית.

ועדת החינוך והחרבות,
18.3.58

או.

היו"ר ש. פרסיץ:

מה עם קריח-טמונה?

ד"ר קדם:

טס אין כבר עולים חדשים.

סגג אתר של אולפן הוא אולפן העבודה
במסקים. נסלחים לטס אנשים צעירים מארצות חוץ
אם יסנה הצעה מטעם המסק להקים בו אולפן,
הסוכנות בודקת את הפנאים ואם הכל בסדר, היא שולחת לטס נוער
כאשר בא נוער מחוץ-לארץ. לצערנו עליה ל אנשים מסוג זה
פחתה. אנשים אלה לא היו נשארים לרוב בקיבוץ בתום הלימודים,
אבל בכל זאת למדו את הרגלי העבודה, למדו את הלשון והתקרבו
ליהדות ולארץ.

אנו מוכנים לסתף פעולה עם כל גדרים
הרוצה בכך, אבל אנו מעדיפים בעיקר את הסיתוף עם הרשויות
המקומיות.

היו"ר ש. פרסיץ:

האם יש אנשים הדורשים כיתות לימוד
והמחלק אינה יכולה לספק את דרישתם?

ד"ר קדם:

לצערנו - לא. יש ליצור אווירה מתאימה
כדי שאנשים יידחקו ללימוד עברית.

היו"ר ש. פרסיץ:

מה מספר האנשים בארץ שאינם יודעים
עברית?

ד"ר קדם:

יש אומדן של כרבע מיליון איש.

לאביצענו פעולה מיוחדת בשנת העסור,
כי גם לא קיבלנו הקציה מיוחד לזה. איננו חושבים שאנו מפעל
חגיגי לכבוד שנה מסויימת. אבל שנה העסור צריכה להיות שנה
מיפנה לביעור הבורות בכלל ובורות של השפה העברית בפרט.

י. סמילנסקי:

מהו מספר האנאלפכתיים בארץ?

כ-15% בקרב העדה היהודית.

עלי להזכיר חנועה של מתנדבות העסור
לחדור לפינות האטה, אשר אינה מגיעה אלינו, אם מפני שהיא
במקומות אליהם איננו מגיעים או משום שהוא חושבת שאינה צריכה
ללמוד, או בעלה חושב כך. המחנכת מגיעה גם לנשים כאלה
ולכן חנועה מוצדקת מאד. החנועה לא זכתה עדיין להד וממדיה
הם אפסיים. גם צניעות המתנדבות מעכבת את פרסום הפעולה. מחוץ
לפרוזדור ירוסלים יש עוד 8-9 נקודות בארץ שם מתנהלת פעולת
המתנדבות בצורה טובה. בחולון יש חנועת מתנדבות מצויינת,
אולים מטום טראס העיר רואה את הנחלת הלשון כדבר חשוב.
אני חושב שבשנת העסור יש לצאת בקריאה לתושבים להתנדבות
מעין זו. על-ידי כך יעזרו לא רק לחלמידים, אלא יאפשרו
לאפני אזרחים למצוא פורקן לנטייתיהם הציבוריות.

ביקשתי הננה חוספת הקציה, וקיבלתי

חוספת קטנה. אני מקווה כי החקציה לא יספיק, כי חתיה עליה
גדולה והצרכים יגדלו.

כנסת הקניית השכלה נעשתה פעולה

מצומצמת מאד, בעיקר מפני חוסר חלמידים. אנשים מוכנים להודות
בגאווה אמילו שאינם יודעים עברית, אך לאיודו שהינם מחוברים
השכלה. העיריות והמועצות האזוריות מועלות מעט מאד בכנסת זה.
נעשית פעולה בסמטרה וכמועצות הפועלים.

ברצוני להזכיר את העחון למתחיל

המופיע בקרוב ל-10x000 טפסים ונקרא על-ידי רבנים. הוא מופיע
כיום ב-4 עמודים ולרבים מהעולים הוא המקור היחיד לשאיבת
ידיעות על הנעשה במדינת.

ועדת החינוך והתרבות,
18.3.58

או.

מה עם מינהל ההסברה?

היו"ר ט. פרסיץ:

הוא לקח מאתנו זמנית כמה סעיפי פסולת.

ד"ר קדם:

היו"ר ט. פרסיץ:

נסאלח הסאלה כיצד נוכל להתגבר על
הבורות אם נלך בדרכים כאלה. תחילה
נעסיים מאמצים בלתי-יעילים על-ידי אנשים המתלחבים לעצם הרעיון
ואילו אחר-כך מרפיים ידיהם והעבודה הולכת וקטנה משנה לשנה.
אילו את הסכום הרוצים כל-כך לתוציא על עהון הרדיו היו מקפידים
למחלקה זו. אפשר היה לעשות רבות, אך נסאלח הסאלה אם היה הכסף
הדרוש, האם קיימים הכלים הדרושים להרחבת הפעולה. כלום
בערים כמו תל-אביב ואפילו כמו רמלה, באר-שבע או-אפשר היה
לספק מסרה שלמה למודת לחינוך מבוגרים והנחלת הלסון?

אני יודעת שפועלים הרוצים להתקדם
בעבודה צריכים לדעת את השפה והסטטיסטיקה של פרוץ בקי
מעכיתה טאחוז דוברי עברית שהסדרו במקצוע גבוה יותר. י
ללמד את הפועלים עברית במקומות עבודתם.

אני חושבת שאין מקדישים תשומת-לב
מספקת לכל הבעיה, לדעתי, אחוז יודעי עברית בארץ מגיע מכסיומו
ל-50% מכלל האוכלוסיה.

העתון למתחילים הוא יעיל. אבל ד"ר
קדם דיבר על הספקת ספרות לעולים החדשים לפי רמתם. לא הבינות
אם רוצים לתרגם את ביאליק לשפה קלה יותר או לכתוב סיפורים
קלים. אני מבינה כיט להתאים את חומר הקריאה לידענות העולים
בשפה, אבל בוודאי אין להנמיך את רמת ספרותנו.

דובר כאן הל התנדבות. היה פעם הר חינוך
אשר היה מלא התלהבות גדולה והתחיל בפעולת התנדבות בחנופה
רבתי וההר הוליד עכבר. לא הייתי רוצה שנשלה עצמנו בדברים
הטובים כחי אוריה, פעולתנו בהנחלת הלסון צריכה להיות מחושבת
מאחור הסוחפות צריכה להיות מחושבת מאד, עם גופים שאנו יכולים
לחייבם לפעול יחד אתנו.

נכון שבוגרי אולפנים יודעים עברית.
אבל מה ביחס לאולפניות בהן לומדים מספר טעות לטבוע? האם אין
זה בזכוז כסף בלבד?

ד. נצר:
אני חושבת שמטרד החינוך אשה פעו לה
רבה להנחלת הלסון. אין לדבר כיום על אי-הבנה מוחלטת של השפה
העברית, מפני שחוק חינוך חובה מחייב ילדים מגיל 5 ללמוד את
השפה, הצבא הינו בית ספר טוב מאד להנחלת הלסון ומרבים לדבר
עברית. לכן אין הבעיה טרגיה כל כך לטווח ארוך.

בשנת 1957 הגיעו ארצה 97 אלף עולים.
כמה מהם ידעו עברית? מה הפעולות הנעשות כדי להגיע אל האשה
יוצאת עדות המזרח והיא לעתים אנאלפחית גמורה?

אני מברכת על היסגיי-יוצאים מן הכלל
ההוסגובאולפנים הסגורים. זהו דבר יוקר אשר בסופו של דבר הגנו
הזול ביותר ואין להשוותו לפאן סיעור. לו אף המסוכלל ביותר.

לדעתי, דווקא כשטח הנחלת הלסון יט
לעודד יזמה ציבורית וגופים ציבוריים, אין כוונתי בזה לרשויות
המקומיות, שהן זרוע של הלסון. כוונתי לגופים מתנדבים.

תוך השנים הקרובות נגיע לציבור
נכבד של פנסיונרים, יש לעורר בקרב ציבור זה, לא דווקא בין
המורים שכיניהם אלא גם בקרב פנסיונרים אחרים שהם מסכילים
ויודעי עברית, את הרצון ללמד עברית בהתנדבות.
אני בהחלט לא פעד קלקול השפה. אבל
אני נוטה לרעיון של הגשת סדנת לעולים בצורה קלה יותר.

ועדת החינוך והתרבות,
18.3.58

או.

ד. הקטין:

אינני חושבת שיכולים אנו להחנות בחוק לימוד חובה, או שיכולים אנו לבנות על תנועה התנדבות אפילו מקרב הסנסיונרים, זה יכול אולי לפתור את בעיה בסביבות הערים, אבל לא ביסובים המרוחקים. במקומות כאלה הכרחי להטקיע כספים, כדי שיהיה במקום מורה אשר בשעות הנוחות ללומדים יקנה להם את הספה. משום כך מוכרחים להטקיע בזה כספים נוספים.

אני סבורה שהמורה להנחלת הלסון אינו

חייב להיות מורה מוסמך.

הוזכר כאן שהצבא מנחיל את הספה. זה נכון לגבי בחורים. אבל בחורה שאינה יודעת אבריה נפסלת לשירות בצבא וחוזרת לכפרה ולמעברה בחוסר-ידיעה. המחלקה להנחלת הלסון צריכה להקדיש תשומת-לב מיוחדת לציבור זה של נשים ונערות שאין לו כל אפשרות אחרת ללמוד את הספה.

א. רוזאל-נאור:

ברצוני לדעת מדוע אין הממונה על המחלקה להנחלת הלסון מבקש תקציב נוסף כשהוא סבור שהתקציב שניתן לו אינו מספיק. האם זו מדיניות של מסרד החינוך להוציא את הכסף תוך חדשים מספר ואחר לבקש תוספת?

לא הוברר לי מהם ממדי הבערות וממדי המלחמה בה והיטגיה. נכון שהאולפנים הסגורים הגיעו להטיגיה גדולים מאד. אני חושבת זה היה לא בזכות הפדגוגיה הישראלית, אלא מפני שהלומדים כאולפנים אלה הם אנשים בעלי השכלה גבוהה בעלי כושר לימודי והרגלי לימוד. חשוב לדעת מה היו היטגי הנחלת הלסון בקרב טכנות אחרות, במעברות ופרברי הערים, בקרב נשים שזה עתה התחילו ללמוד? כמה נשים לומדות ומה היטגיהן? אני שמחה שנשמעה דרישה לחוק בדבר מעמד הספה העברית במדינה. אני מקווה שמסרד החינוך יציע חוק כזה, שעל הצורך בו עמדתי בפתיחת הכנסת השניה. נאמר שאחד מהפקידי המחלקה הוא ליצוף ספרות בלסון קלה. נכון לדבר על עיבוד קטע ספרותי ללסון קלה. אבל אין להרחיק לכת ולדבר על יצירת ספרות כשפה מסוג זה.

ח. מגרודי-כהן:

שאלת לימוד הספה קיימת בעיקר ביסובים המנותחים ועוד יותר בקרב הנשים. אין להן מגע עם העולם החיצוני, בתוספת קטנה של תקציב אפשר לפתור שאלה זו באמצעות מורות הנמצאות במקום. חשוב היה גם שאותן המורות ישתדלו להפיג את הסעמום ביסובים המרוחקים על-ידי לימודי רקודי-צם.

יש גופים העוסקים בהנחלת הלסון, אך פעולתם מפועלת. על-ידי כך מוצא כסף רב ואין ובר מוסלם ומתואם.

י. סמילנסקי:

כשני דברים התרשמתי מהדין-וחשבון. קודם כל התרשמתי מארעיות הפעולה כולה. כיצד אפשר להגיע לכך שהנחלת הלסון חיה הפך לדבר שבסגרה ולא תתן רק פתרון לשאלות ארעיות.

שאלה שניה היא שאלת חוק בדבר מעמד הספה העברית. אני מכין שכל חוק גורר אחריו סנקציות מסוימות אם אין ממלאים אחריו, וזו הבעיה לגבי חוק זה. דובר כאן על חיוב הרטויות המקומיות בהנחלת הלסון. מדוע אין מנסחים זאת בצורה מסוימת כדי שנראה אם הדבר אפשרי? אם הוא אינו אפשרי - מה מסלול אחר?

ד"ר קדם:

לא רק כאולפנים, אלא גם כאולפניות הוטגו היטגים נפלאים. מכיון שלעת עתה לא יחייבו את הרטויות המקומיות על-ידי חוק להסתתף בהנחלת הלסון, אני מבקש את חברי הוועדה שיש להם הספחה ברטויות המקומיות שיטמסו בה למטרה זו. אין זה נאה שאין כיסו אולפן ערב לעברית.